

Referat fra møte i nasjonal jubileumskomite onsdag 29. oktober 2021 om 200-års markeringen av norsk utvandring i 2025

Digitalt møte på Teams 13:00-15:00

Oversikt over deltakere ligger etter referatet

Del 1. Velkommen

Terje M. Hasle Joranger, Avd. direktør Anno Norsk utvandermuseum

Terje ønsket velkommen til de over 40 deltakerne på det første møtet i nasjonal jubileumskomite siden oppstartsmøtet på Utvandermuseet 15.januar 2020. Anno har nylig sendt oppdatert prosjektskisse og søknad til Kulturdepartementet for 2022 og bedt om midler til sekretariat for 200-års markeringen. Vi vil gjerne gi en oppdatering av det som har skjedd siste halvår.

Sven Inge Sunde, Adm. direktør Anno Museum

Sven Inge presenterte Anno Museer og hvilke støttefunksjoner og ressurser som er viktige bidragsytere inn mot 2025: styreleder Knut Storberget som leder nasjonal jubileumskomite og som også er statsforvalter i Innlandet, støtte fra stiftelsen Norsk utvandermuseum og forskningssenter, Anno sin administrasjon-, kommunikasjon- og dokumentasjonsstab, samt museene Kvinnemuseet og Glomdalsmuseet. 200-års markeringen sammenfaller også med viktige pilarer i stortingsmeldingen «Musea i samfunnet».

En dialog med Kulturdepartementet har pågått siden 2019 og markeringen er løftet opp som en prioritet av Anno i nasjonalt statsbudsjett både i 2020, 2021 og 2022. Vi ber om to ting: tilslutning til en nasjonal jubileumskomite for 200-års markeringen og nasjonal finansiering av et sekretariat.

I påvente av midler har Anno tatt ansvar og støttet markeringen med 300 000 i strategiske midler for 2021. Norsk utvandermuseum jobber også med å registrere boksamlingen i den nasjonale biblioteksdatabasen Alma, samt digitalisere gjenstandssamlingen og arkivmateriale i samarbeid med Family Search. Anno er også i siste fase av byggingen av et dokumentasjonssenter med fellesmagasin på Glomdalsmuseet, som planlegges åpnet i januar 2022.

Del 2. Veien mot 2025: Gjennomgang av prosjektskisse til Kulturdepartementet september 2021

Lene Grønvold, Prosjektleder 2025 Anno Norsk utvandermuseum

Bakgrunn og hovedmål: Lene presenterte bakgrunn for markeringen og hva vi overordnet ønsker å oppnå: skape ny interesse for en viktig og aktuell del av norsk historie; med engasjerende innhold, nye perspektiver og nye målgrupper, både på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Markeringen bør være bred og favne både fortid, nåtid og fremtid. Det er aktørene i den nasjonale jubileumskomiteen som vil planlegge og gjennomføre aktiviteter gjennom året. Ulike interesser, ideer og perspektiver er foreløpig samlet i tre hovedmål som vil bli diskutert videre og som vi før 2025 også må kunne kommunisere i en enkel setning. De tre hovedmålene er:

1. Belyse norsk utvandringshistorie med nye perspektiver
2. Gjennom egen historie bedre forstå dagens utvandring og innvandring
3. Bygge tettere bånd mellom dagens nordmenn i utlandet og Norge

Det historiske er det bærende elementet, som gjennom mål 2 og 3 knyttes til samtid og fremtid.

Jubileumskomiteé, arbeidsgrupper og arbeidsutvalg: Jubileumskomiteéen har allerede 50+ frivillige organisasjoner, institusjoner og aktører, og vi er positive til å utvide denne med alle som har interesse av markeringen. Foreløpig har vi ikke begynt å arbeide i mindre arbeidsgrupper men det vil være naturlig å diskutere tidlig i 2022, ettersom komiteen består av svært mange aktører med litt ulike interesser. Det kan være effektivt å kommunisere og samarbeide om tema, arrangementer og prosesser i mindre, frivillige fora. Et eget arbeidsutvalg eller styre som har kompetanse og kapasitet til å arbeide aktivt mot 2025 vil vi også trenge etter hvert som prosessen går fremover.

Sekretariat og prosjektledelse: Vi foreslår følgende hovedoppgaver for sekretariatet fremover mot 2025 under forutsetning om at markeringen får økonomiske midler og det opprettes en permanent stilling: være bindeledd mellom aktørene i komiteéen, koordinere ideer og arbeidsgrupper, ha oversikt over bredde og relevans i arrangementer mot ulike målgrupper, rapportere til arbeidsutvalget og representere markeringen eksternt. Lokale og regionale aktiviteter drives og ledes av de ulike organisasjoner, men det er naturlig at sekretariatet har en aktiv rolle i nasjonale arrangementer. Utarbeidelse av logo, webside og kommunikasjonsstrategi faller også innunder sekretariatet. Det vil være viktig å nå ut til partnere og målgrupper både i forkant av og under markeringen. Det neste året blir det viktig å jobbe med internkommunikasjon på ulike plattformer, frem til egen logo, webside og andre digitale kanaler for markeringen lanseres litt frem i tid.

Følgende oppgaver har vært prioritert i 2021 med en 30% prosjektleder: aktivere jubileumskomiteéen gjennom innspill og direkte samtaler, prosjektledelse, visjon og formål, dialog med organisasjonskomiteen i USA om felles logo, utarbeidelse av prosjektrapporter til Kulturdepartementet, erfaringsdeling med andre nasjonale jubileer og de første eksterne presentasjoner av markeringen.

Kine Victoria Fosshaug, Prosjektleder markedsstrategi, Anno Museum

Kommunikasjon/ logo: Kine presenterte viktige elementer i prosessen med å utvikle en logo: den skal fungere på mange ulike områder og kanaler, den må nå mange svært ulike målgrupper, den bør ha en bærende setning, kunne stå sammen med mange andre logoer samt være aktualiserende og ikke kun symbolisere nostalgi. Alle aktører må føle tilhørighet og eierskap til logoen. Dette er en lengre og kostbar prosess som vi bør starte opp nå. Første fase er en kreativ brief som vil utarbeides både i Norge og USA og som vil beskrive for et designbyrå hva markeringen skal romme og symbolisere.

Terje M. Hasle Joranger, Avd. Direktør Anno Norsk utvandermuseum

Forskning: Et bredt forskningssamarbeid koblet til aktuelle forskningsprogrammer vil finne sted parallelt med det organisatoriske arbeidet, med Norsk utvandermuseum som ressursenter for forskningsnettverket. Aktiviteter i 2025 vil kunne bygge på ny kunnskap fra fire forskningsprosjekter:

1. Midler bevilget fra Norges forskningsråd til en offentlig sektor-Ph.d. for perioden 2021-2025 som omhandler transatlantiske forbindelser mellom norsk og norsk-amerikansk kvinnebevegelse.
2. Midler bevilget fra Norges forskningsråd til et samarbeid i 2021-2024 mellom Norsk utvandermuseum, Høgskolen i Innlandet, DEMBRA Nansens Fredssenter og andre museer i prosjektet *Critical Examination of Race and Racism in Teacher Education* (CERiTE).
3. Norsk utvandermuseum har, sammen med deltakere fra fem museer og fire UH-institusjoner, og i samarbeid med Nasjonalbiblioteket, søkt Kulturrådets utviklingsprogram for museer for 2021-2024. Målet er å studere underkommuniserte perspektiver knyttet til migrasjon til og fra Norge.
4. Norsk utvandermuseum ønsker i samarbeid med partnerne i 2023 å søke Norges forskningsråds program *Velferd, kultur og samfunn* med delutlysning innen temaet Kulturforskningen (samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger). Forskningen vil relateres til å gjøre den historiske forskningen relevant for dagens utfordringer i forhold til migrasjon og integrering, kulturmøter og

kulturelt mangfold. Dette prosjektet vil ha samarbeid med forskningsinstitusjoner utenfor Norges grenser.

Del 3. Diskusjon i mindre grupper

Etter presentasjonen var det anledning for spørsmål, ideer og innspill.

- Knut Djupedal, tidligere direktør for Norsk utvandermuseum, trakk frem at det var en fin gjennomgang, men at han savnet informasjon om andre aktiviteter. Tidligere år har det vært jobbet med bl.a. et utvandernettnettverk. Han foreslo også at man kunne samle inn penger i Norge og i USA til mer kunnskap om dagens og historisk migrasjon. Det skjedde i 1925 og var opptakten til NAHA og Vesterheim museum.
- I tidligere samtaler med Lene har flere nevnt interesse for båtturer fra Norge til USA i forbindelse med feiringen, og dette kom også opp som tema under diskusjonen. Cato Østerhus, som er eier av kopien av båten *Restoration* som nå har fått opprettet en venneforening, er også interessert i få til en båttur fra Stavanger til New York i juni. Carl Harbitz-Rasmussen fra Kulturvernforbundet har syslet med å gjenskape den norske Amerikalinjen med avreise fra Bergen 13. juni (første turen med Amerikalinjen var samme dato i 1913) og ankomst New York, deretter retur til Stavanger og så til Bergen igjen. Tematikk og foredrag kan være sentralt på turen. Han tror mange norsk-amerikanere kunne vært interessert og har allerede initiert en dialog med Viking Cruises og med Hurtigruten.
- Kommunenes Sentralforbund kan være en nyttig kanal for lokal forankring og informasjon om markeringer rundt om i landet.
- Paralleller mellom vår utvandring og dagens migrasjon over Middelhavet ble også nevnt.
- Sverre Mørkhagen, forfatter av flere bøker om utvandring, stilte spørsmål om de målsetningene som ble presentert innledningsvis kanskje var noe ambisiøse og at man kanskje må velge noen tema som man fokuserer på og nedtone enkelte andre. Han mener det er utvandringen til Amerika vi markerer, dette er uten tvil den største migrasjonsbølgen som det norske samfunnet har vært utsatt for. Kari Lindbekk sin doktoravhandling fulgte en hel årsklasse med 5000 trøndere som alle var født i 1855 og sammenlignet deres liv, bl.a. de som utvandret. Han ønsker også å foreslå som målsetning å jobbe for at Generalkonsulatet i Minneapolis blir gjenåpnet.
- Liv Marit Haakenstad fra Norsk slektshistorisk forening trakk frem at en del av utvandringen skjedde gjennom land i Europa, bl.a. England som hun selv har sett nærmere på. Dette skjedde over en periode på 55 år.
- Hanne Aaberg, fra Norge-Amerika Foreningen/ Nordmans-Forbundet er enig i at mål 1 er viktigst. Selv ønsker organisasjonen å legge vekt på den store akademiske utvekslingen mellom Norge og USA gjennom 100 år. Arbeidet med logo hørtes gjennomtenkt ut og komiteen burde gjerne møtes oftere og kortere.
- *Kommentar fra prosjektleder:* Grunnen til at arrangementer så langt ikke er konkretisert i prosjektskissen er at dette er et område som må initieres, planlegges og gjennomføres av organisasjonene selv. Målet fremover er derfor å inspirere organisasjonene til å begynne å reflektere over hvordan de, alene eller i samarbeid med andre, kan markere tematikken på en meningsfull måte. Det ble også nevnt at vi burde samarbeide med NRK. NRK var til stede på det første møtet i januar 2020 og er interessert i å høre mer fra oss, men har kommunisert at vi først må gjøre grunnarbeidet med å formulere tema, verdier og innhold.

Del 4. Oppdatering fra organisasjonskomitéen i USA

Amy Boxrud, Executive Director, Norwegian-American Historical Association (NAHA), Minnesota

Amy trakk linjer tilbake 100-års markeringen av utvandringen fra Norge til USA, hvor NAHA sitter på den store, historiske samlingen. Etter 1. verdenskrig var det amerikanske samfunnet mer skeptisk til immigranter, med en økende forventning om at innvandrere måtte bevise sin lojalitet til USA. Det ble innført kvoter på immigranter fra ulike verdensdeler, hvor immigranter fra Nord-Europa stod høyest i kurs. Innholdsmessig var det derfor like viktig å demonstrere norske utvandreres lojalitet til USA som å hylle sin opprinnelige kultur. Hoved-markeringen fant sted fra 6.-9. juni 1925 i Minnesota med tale fra den amerikanske presidenten Calvin Coolidge og en rekke religiøse- og kulturelle arrangementer. 37 bygdelag deltok på markeringen. Vikingkulturen var et viktig element i markeringen og presidenten anerkjente også til stor jubel at det var vikingene som først oppdaget Amerika. Flere norsk-amerikanske organisasjoner og institusjoner ble opprettet i kjølvannet av den store, vellykkede markeringen. Det var også markeringer i flere andre store byer i USA og i Canada.

I dag er det 25 organisasjoner som jobber med arrangementet i USA, men de har ingen ambisjoner om å kopiere den forrige markeringen. De jobber på samme måte som oss i et fleksibelt samarbeid, hvor hver organisasjon vil feire på en måte som samsvarer med sitt formål. De har opprettet arbeidsgrupper innen tema, logo, webside og formål og det inviteres til digitale møter hvert kvartal hvor man diskuterer og deler. Hovedmålet med markeringen er å reflektere over fenomenet migrasjon og årsakene til migrasjon både historisk og i dag. Hva betyr det å være norsk-amerikaner? Kulturell rikdom blant immigranter og urfolk vil bli feiret. De ønsker en markering som er samtidsrelevant og som diskuterer migrasjon, urfolk og hjemsendelse av migranter i en større kontekst som også engasjerer yngre målgrupper. Sentralt i feiringen er styrking av kontakten mellom Norge, USA og Canada gjennom å løfte frem vår felles historie. Selv planlegger NAHA å samarbeide med NAHA-Norge og NORTANA om en akademisk konferanse i juni 2025. NAHA skal også vil feire organisasjonens 100-år jubileum i 2025. Ressurser og bilder fra feiringen fra 1925 er tilgjengelig på www.naha.stolaf.edu/archives. Amys email er boxrud@stolaf.edu.

Del 5. Oppsummering og veien videre

Terje M. Hasle Joranger, Avd. Direktør Anno Norsk utvandrer museum

Takk til dere som var med på møtet. Diskusjonen fortsetter i tiden fremover. Det er viktig å holde tema varmt og vi håper å møtes hyppigere fremover, kanskje allerede ved juletider. Kontakt oss gjerne på terje.mikael.hasle.joranger@annomuseum.no, lene.gronvold@annomuseum.no.

Møtetreferent Lene Grønvd

Anno Museum

Anno Museum

Norsk utvandrer museum

Norsk utvandrer museum

Vestnorsk utvandringssenter

Norge-Amerika Foreningen

Nasjonalbiblioteket, Norsk lokalhistorisk institutt (NLI)

Sven Inge Sunde

Kine Victoria Fossheim

Terje M. Hasle Joranger

Lene Grønvd

Lena Eikeland Kutschera

Hanne Aaberg

Dag Hundstad

Universitetet i Stavanger
Stavanger 2025
Stavanger 2025
Eidsvoll 1814
Norsk Folkemuseum
Landslaget for lokalhistorie
Slekt og Data
Kulturvernforbundet
Den norske historiske forening (HIFO)
Kommunenes Sentralforbund
Arkivverket
Universitetet i Sørøst-Norge
Høgskolen i Innlandet
UiT Norges arktiske universitet, Institutt AHR
Riksantikvaren
Norges Kristne Råd
Den amerikanske ambassaden i Oslo
Den amerikanske ambassaden i Oslo
Den norske ambassaden i Washington
Migrasjonsforum Sør-Rogaland
ANSA
Norsk slektshistorisk forening
Norsk slektshistorisk forening
Historiker
Statistisk sentralbyrå
NAHA-USA
NAHA-Norge
Farsund kommune
Eier kopi av Restauration båten
Restauration Venneforening
Norsk utvandermuseums venner
Forfatter av bøker om utvandring til USA
Stange kommune/ NUM stiftelsesstyre
Tidl. Avdelingsdir. Utvandermuseet

Nils Olav Østrem
Lena Antonius
Arnfinn Bjerkestrand
Bård Frydenlund
Siv Ringdal
Tor Anders Bekken Martinsen
Lina Bjelland Myrvoll
Carl A. Harbitz-Rasmussen
Karsten Korbøl
Marianne Fromreide
Vigdis Stensby
James Godbolt
Morten Løtveit
Marianne Neerland Soleim
Susanne Hedemann Hiort
Dag Nygaard
Torbjørn Heitmann Valum
Selim Ariturk
Urd Berge-Milbury
Tone Tjensvold Barstad
Anders Halvorsen
Liv Marit Haakenstad
David Widerberg Howden
Inga Lill Grønnerud
Espen Søybye
Amy Boxrud
Arnstein Hjelde
Anne Louise Kaarlstad
Cato Østerhus
Erling Reilstad
Odd Hemma
Sverre Mørkhagen
Nils Amund Røhne
Knut Djupedal